

PUŠTANJE REČI NA SLOBODU

(Dubravka Đurić: *Ka politici nade (nakon rata)*, Orion Art, Beograd, 2015)

Akadska profesorka Dubravka Đurić poznata je u Srbiji i van Srbije kao feministička teoretičarka i kritičarka, jedna od urednica časopisa *ProFemina*, pesnikinja i prevoditeljka. To znači da neki budući istoričari i istoričarke srpske kulture, književnosti i feminizma neće moći da zaobiđu rezultate njenog složenog delovanja, naravno, ukoliko im je cilj da novim naraštajima približe jedno prošlo vreme, a ne dogmu. *Ka politici nade (nakon rata)* osma je knjiga pesama Dubravke Đurić i ona najviše govori o poeziji. Ali kako?

Jedna od regionalnih recenzentkinja ove knjige, Darija Pavlič, sa razlogom najpre naglašava razmišljanje o načinu „opisivanja događaja čitanja ove knjige“. Ova knjiga donosi guste slojeve teksta, na različitim jezicima, čime značenja i tumačenja dobijaju drugačiju dinamiku i komunikaciju. Čak i kada je izbor reči u nekoj pesmi škrt ili sveden na ponavljanje, poput pesme *Želim da pišem, on je domišljato upotrebljen i provocira snagu jezika.

Zašto je čitanje ove knjige događaj? Šta ovim pesmama daje autentičnost? U prvom redu to je način njihove ukupne organizacije. Cela zbirka lako prenosi poeziju u dramu, ove pesme mogu da budu izvedene u teatru. Dramski sukob dolazi od razmišljanja o poeziji, upravo u vremenu kada poezija u kulturnoj javnosti ima svoje krajnje, nevidljivo ili rubno mesto, kada je sve dalja od čitalaca, kada postaje virtuelna jer svoje čitaoce nalazi u virtuelnom svetu, na internetu. Šta poezija znači pesnikinji? Kako ona razmišlja o njoj? Na koji način je vidi, oseća i piše?

Poznato je da Dubravka Đurić pripada feminističkim eksperimentalnim pesnikinjama, umeticama koji jezik koriste sa specifičnom politikom. U regiji, eksperimentalna poezija nije prepoznata kao potreba ozbiljnom vraćanju rečima i problemima jezika, a u Srbiji se pesničke prakse ovakve orijentacije uglavnom isključuju, zanemaruju i samim tim obezvređuju. Pošto ne pripadaju glavnom narativu kulture, one trpe nasilje ignorisanja.

Već u prvoj pesmi ona naglašava da je poezija za nju odbacivanje rime, grljenje slobodnog stiha, puštanje reči na slobodu. Autorka pripada grupi akademskih pesnikinja-književnica (književnoj sferi dugo prisutnoj a nedovoljno istraženoj), ali se već u narednoj pesmi distancira od „praznog akademizma“ jedne druge pesnikinje. Priznanje je direktno:

*Ne podnosim njen prazan akademizam
Pa u toj zbirci ima možda 5
dobrih pesama. Ostalo je dosadno*

Na prvi pogled stvari su jednostavne, reč je o priznanju distance. Ali, dubina samokritičnosti dolazi od kontekstualizacije akademske zajednice, ili onih ljudi koji su deo njene

moći u fukoovskom smislu. (U jednoj drugoj pesmi *Vladavina praznine (nakon rata)* kritika je upućena feministkinjama:

** feministkinje znaju biti naporne
i isključive * zatvorene u nišu gube vezu sa realnošću)*

„Prazan akademizam“ nije oksimoron. Pomenuti stihovni deo može da se razume kao oštra osuda one književnosti koja ignoriše ono što zna, ono što može i ume, ali radije prihvata, podržava i plagira prihvatljive istine, forme, izraze, pedagogiju..., toleriše ćutanje, saučestvuje u zlu, poništava subjekt, umetnost i moć reči. Širi ugao na ova gledanja donelo bi sagledavanje rezultata višestrukog javnog delovanja Dubravke Đurić u kritici, teoriji, prevođenju i poetskom generisanju novih generacija pesnikinja u okviru *Ažinove škole poezije i teorije*, i antologije pesama koju je Dubravka Đurić priredila *Diskurzivna tela poezije*.

Ova pesnikinja stvara „patern poeziju“, u kojoj naslove ili glavne šavove, omeđivače, imaju samo njeni odeljci. U svim tim naslovima refrenske (ključne?) reči su vremenske – „nakon rata“. Ali, kog rata? Da li on ima jedninski oblik kada se često pojavljuje kao sastavni deo novih poglavlja pesama, sećanja, jezika: *Dnevnici putovanja, Ka politici nade, It is like / Air France Magazine?*

Darija Pavlič primećuje da samo jedna pesma ima referencijalnost na jugoslovenski rat. Ostale pesme govore o ličnim, skrivenim, ratovima, ponekad se nadovezujući na prošlo vreme drugačijih državnih granica. U prvom redu uočljiva je borba za sferu Subjekta: odbrana prava na složenost ličnosti, individualnost, kreativnost, imaginaciju, kao u pesmi **Muza me danas opseda i ja ne:*

*Moje krilo ptice
Moj rat
U potaji ga vodim
Moja krema, moja hrenovka, moja voda...*

Zagovaranje razmene mišljenja, zvukova, jezika, poezija na drugim jezicima odjekuje u pesmi **Kao da je da*. Događajnost pesničkog skupa preobrazila se, uprizorila se iznutra, iz razmišljanja o poeziji:

*Verujem da nešto ukazuje na nešto drugo
jedna misao vodi drugo*

U ovoj poeziji treba takođe uočiti kako stihovi razmišljaju o prostoru, o neprekidnosti kretanja, o figuri putovanja. Jedan primer uticaja zvukova na predstavljanje hronotopa i komunikacije teorije poezije sa pisanjem, stvaranjem poezije daje isečak iz pesme **Maria Grazia želi da sedne za Rilkeov sto/stol:*

*Teorija poezije polazi iz dva međuvremena
U koje tišina buči, trešti, trza se
Živim u tom malom kutu srca*

*Ne zanosim se
Grizem
Ne zamahujem
Zazirem
izvitopereno perje na povetarcu
Tišina je buka koja preti*

U ovoj knjizi, razni, strani jezici ulaze u pesme, i to nije samo engleski, već i ruski, italijanski, slovenački, srpsko-hrvatsko-bosansko-crnogorski, u kojima ijekavica ne ulazi samo u reč „pesma“ na kraju zbirke. U tim trenucima „strane“ reči prestaju da budu strane, one su deo pesme, deo igre sa jezicima. Politička poruka, u vreme kada smo preplavljeni raznovrsnim kampanjama („Sačuvajmo srpski jezik“, ćirilicu, i slično) iskazana je eksplicitno:

*poezija ima mnoge jezika: piše se na maternjem
jeziku/jezicima ili na dijalektima, na stranim
jezicima, na drugim jezicima, trećim jezicima...*

Pri tom, treba uočiti razliku, jer Dubravka Đurić ne koristi reč „tuđ“, već reč „stran“. Ona koristi različite jezike, koji kao „drugi“, „treći“, brojni, ili višestruki, postaju množina intelektualnosti i imaginacije, deo su više stvarnosti, bogatstva mišljenja.

U pesmi ** Pored mene je prazno mesto igrati se* anaforičnim rečima ne znači tek vezati značenje i melodiju reči „propast“ i „prostor“, već osetiti naglašavanje „praznine“ onog mesta koje je „pored“. Nov način da se pristupi tekstu pesme čitaoci će naći u pesmi *Vladavina praznine (nakon rata)*. Ona je ispisana kao unutrašnji monolog, njene pauze su označene asteriskom, podseća na dugački, komunikativno gladan SMS. Istovremeno to je i potvrda razvijene svesti autorke o promeni medijske kulture, razmišljanje o mogućnostima preplitanja izraza. (Ovakvo uobličjenje naći će se i u drugim pesmama: *preludij, It is like / Air France Magazine...*). U toj futurističkoj pesmi, iz čije je perspektive 2010. godina „neka davna“, ne vlada praznina već gustina značenja, koncentracija raznih stilskih figura. Uzmimo samo četiri reda s početka pesme kao primer ove gustine, u kojoj poziv na toleranciju dolazi u vreme kada sociološka istraživanja u Srbiji upućuju na odsustvo ovog pozitivnog stava prema različitim od sebe:

** u nebesko plavoj boji baroknog zdanja * kinetika
okuka * mistika i poezija * klopka kaputa * kapak
prika * postanimo tolerantniji * tvoja netolerancija
me ugrožava * kitnjasta pretnja zalogaja * dovedite*

Drugi primer nudi pesma *Odsevi (Refleksije)*, ona nabraja slovenačke reči, sećanja, događaje, ljude, reklamne natpise, slike... Ove reči grade svet pesme, one diktiraju formu, ritam, ističu završnu misao o hibridnosti subjekta. Rasplet na kraju knjige donosi obraćanje pesmi. Ta pesma se zove *Jedna nenarativna pesma poezije*, u njoj „pesma ulazi u dijalog sa pjesmom“, a završava se beleškom, koja potvrđuje nemogućnost bekstva od autoreferencijalnosti. Obraćanje pesmi je višestruko. Ono je i pretnja i molitva, himna i elegija, poema i epigram.

U njoj se krije mnogo važnih misli o poeziji, a jedna od njih je da se o pesmi mora misliti: „Pesma koja ne misli na sebe nije pjesma.“ Kasnije, Dubravka Đurić dodaje:

*Ako se menjam, pjesma me prozre
Pesma me pozna i ne ostavlja
Ako se krećem napred, pjesma me vraća k sebi
Ako se vratim sebi, vraćam se njoj
U knjizi u knjizi je Pjesma
koja žudi za izvantekstualnošću
Ako žudim za pesmom, žudim za tobom
jer izmiču reči u lancu
sreće*

Na kraju, istakla bih još jedan važan deo ove knjige, a to su fotografije pesnikinje. Deo su vizuelnog materijala koji se zove *Kolaž – poezija slika glas*. Ove fotografije mogu da se razmatraju unutar intermedijalnosti, ili komunikacije, povezivanja, uklapanja, nadogradnje teksta i slike. Deo su poetskog i fotografskog ludizma. Pri tom, od deset fotografija pesničkog lica, samo jedna nije rastegnuta, zakrivljena, ili izdužena. A ni na jednoj pogled autorke nije isti. To menjanje pogleda poziv je za nas. Dubravka Đurić nas podseća da književnost uči slobodi govora.